

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»**

Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

НАЧИНОВА О.В.

**Методичні рекомендації до практичних занять і виконання
самостійної роботи з навчальної дисципліни**

**«ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА»
для здобувачів першого рівня (бакалаврського) вищої освіти
зі спеціальності А6 Спеціальна освіта (Логопедія)**

Одеса – 2026

УДК:

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 11 від 26.03.2026 року)

Начинова О.В. Методичні рекомендації до практичних занять і виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності «Спеціальна освіта»» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності А6 «Спеціальна освіта (Логопедія)» : Одеса, Університет Ушинського, 2026. 49 с.

Рецензенти:

Кабельнікова Н.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри спеціальної освіти Херсонського державного університету.

Ігнатенко С.О. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання та спортивних дисциплін Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Методичні рекомендації розроблено для допомоги здобувачам першого рівня вищої освіти зі спеціальності А6 «Спеціальна освіта (Логопедія)». Подано анотацію дисципліни, плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, рекомендовану літературу, вимоги до знань і вмінь здобувачів, набутих у процесі вивчення дисципліни, перелік питань до заліку.

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни.....	3
Пояснювальна записка.....	4
Теми лекційних занять.....	7
Теми практичних занять.....	9
Плани практичних занять та завдання для самостійної роботи.....	10
Індивідуальні навчально-дослідні завдання.....	34
Питання до заліку	37
Критерії оцінювання.....	40
Рекомендована література.....	48

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань А Освіта / Педагогіка	Статус дисципліни: Обов'язкова	
Змістових модулів - 3	Освітньо-професійна програма: «Спеціальна освіта (логопедія)».	Мова навчання: українська	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання – інформаційне повідомлення		Рік навчання:	
Загальна кількість годин – 150	Спеціальність: А6 Спеціальна освіта	1-й	1-й
		Семестр:	
		1	1
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2; самостійної роботи студента – 4	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Лекції	
		26 год	6 год
		Практичні	
		38 год	6 год
		Самостійна робота	
		76 год	128 год
		Індивідуальні завдання	
10год	10год		
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 42 % : 58 %
для заочної форми навчання – 8 % : 92 %

Пояснювальна записка

Мета навчальної дисципліни: сформувати систему знань про умови та вимоги професійної діяльності в спеціальних навчально-виховних закладах; забезпечити оволодіння спеціальної термінологією фахівця корекційно-педагогічного напрямку; сприяти усвідомленню студентами значущості спеціально педагогічної допомоги для дітей з порушеним розвитком та формуванню професійних та особистісних якостей спеціального педагога; надати здобувачам знання щодо підготовки фахівців галузі «Спеціальна освіта» в нашій країні.

Дозвіл на використання ШІ: здобувачам вищої освіти дозволено використання генеративних інструментів штучного інтелекту (ШІ) для виконання письмових робіт, наукових досліджень та інших завдань. Однак робота повинна містити оригінальні висновки, аналіз і критичне осмислення.

Очікувані результати навчання дисципліни: Унаслідок вивчення навчальної дисципліни студенти мають знати:

- галузі спеціальної педагогіки та їх загальну характеристику;
  - називати основні вимоги щодо морально-етичного поведіння педагога спеціального закладу освіти;
  - визначати структуру та специфіку діяльності спеціального педагога;
  - знати та застосовувати термінологію спеціального педагога;
  - знати структуру ЗВО, терміни та сутність ступеневість вищої освіти в Україні;
  - знати та додержуватись вимог доброчесності при роботі з літературою.
- уміти:
- володіти фаховою термінологією та використовувати її в практичній діяльності;
  - знаходити та аналізувати теоретичні відомості з розв'язування практично зорієнтованих завдань;
  - характеризувати морально-етичні вимоги до педагогічного

працівника корекційного закладу;

- оцінювати власні особистісні та професійні якості, будувати професіограму та аналізувати її.

- запобігати проявам плагіату, само плагіату та іншим проявам недоброчесності.

Здобувачі, які використовують ШІ для допомоги у виконанні завдань, зобов'язані :

- у передмові зазначити факт використання ШІ у роботі;
- пояснити, як саме ШІ допоміг у створенні тексту (генерації ідей, перевірки фактів, формулюванні висновків);
- пояснити, які частини тесту були створені за допомогою ШІ і в яких аспектах внесено власні корективи.

ОПАНОВУЮЧИ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ:

- сумлінно, вчасно й самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;

- бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, викликаних поважними причинами;

- ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;

- сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела та Інтернет-ресурси.

- покликання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. Загальні засади педагогічної професії

Тема 1. Сутність, функції, структура педагогічної діяльності.

Понятійний апарат: педагог педагогічна діяльність, професія, спеціальність та кваліфікація. Соціальна значущість педагогічної діяльності в загалі, а спеціального педагога зокрема. Сутність педагогічної діяльності, педагогічні функції та їх характеристика. Види педагогічної діяльності та особливості діяльності спеціального педагога. Професійна та непрофесійна педагогічна діяльність. Структура педагогічної діяльності: мета, зміст, засоби, результат, суб'єкт, об'єкт. Специфіка діяльності спеціального педагога.

Тема 2. Становлення і розвиток спеціальної педагогіки в Україні.

Виокремлення спеціально-педагогічного напрямку із загальної педагогічної галузі: причини, особливість протікання в нашій країні. Лікувально-педагогічна та соціально-благодійна спрямованість допомоги дітям з порушеним розвитком, як передумова розвитку спеціальної педагогіки. Педагогічні ідеї, наукові погляди М.Монтессорі, Ж. Сегена, П.Бутковського та їх значення для становлення спеціальної педагогіки. Л.Виготський, В.Трошин, П.Блонський, В. Кашенко, Ф.Рау, І.Сикорський, І. Соколянський, М.Ярмаченко – засновники вітчизняного напрямку спеціальної педагогіки. «Дефектологія», «педологія», «лікувальна педагогіка», «корекційна педагогіка», «спеціальна педагогіка»: сьогоденне розуміння цих дефініцій.

Видатні письменники, діячі культури, педагоги про роль учителя, значення виховання та педагогічного супроводу на різних етапах розвитку дитини для її всебічного формування.

Тема 3. Підготовка вчителя-дефектолога у закладах вищої освіти України.

Заклади професійної педагогічної освіти України, структура закладів вищої освіти (ЗВО). Ступеневість вищої педагогічної освіти, зміст вищої педагогічної освіти. Поняття про державний стандарт вищої освіти, про навчальний план та його структуру. Вища освіта України і вимоги

Болонського процесу. Форми організації заняття у ЗВО та їх характеристика. Організація та культура навчальної праці студента; індивідуальна та самостійна робота студента в системі професійної підготовки; навчально-наукова діяльність здобувача вищої освіти. Права та обов'язки майбутніх учителів.

Підготовка фахівців напряму А6 в ДЗ «ПНПУ імені К.Д.Ушинського».

Змістовий модуль 2. Специфіка спеціально-педагогічної діяльності

Тема 4. Особливість професійної діяльності педагога при роботі з дітьми із особливими освітніми потребами

Поняття про первинні відхилення та вторинні порушення в розвитку дітей із особливими освітніми потребами (ООП), фізичні та психічні порушення; типи порушень, сутність та значення корекційно-педагогічного супроводу, особливість роботи спеціального педагога в системі спеціальних закладів освіти та в інклюзивному середовищі. Корекційно-педагогічний супровід, як умова розвитку дитини з ООП; компенсація порушень розвитку, психолого-реабілітаційний та соціально-адаптивний напрям - провідні складові діяльності спеціального педагога.

Формування категоріально-понятійного апарату спеціальної педагогіки; паралельна термінологія; сучасний категоріально-термінологічний апарат спеціальної педагогіки, вимоги до лексичної підготовки фахівця спеціально педагогічного напряму.

Тема 5. Морально-етичний контент спеціально-педагогічної діяльності.

Роль та значення морального регулятора в педагогічній діяльності педагога-дефектолога. Педагогічна мораль, як система норм професійної діяльності. Моральні вимоги до особи, яка обирає професію учителя. Особливості морально-етичних відношень (учитель - вихованець, батьки вихованця, колеги, адміністрація) в корекційних закладах освіти. Норми педагогічної моралі, які регулюють протиріччя інтересів у відношеннях «учень-учитель». Необхідність єдності офіційних і неофіційних відношень між учнями і учителями. Основні протиріччя інтересів і морально-

педагогічні норми. Морально-етичний кодекс педагогічного працівника корекційного закладу освіти.

Роль та значення морального регулятора в педагогічній діяльності спеціального педагога.

Змістовий модуль 3. Вимоги до особистісних і професійних якостей спеціального педагога

Тема 6. Особистість учителя-дефектолога та вимоги до неї.

Соціальна значущість педагогічної праці взагалі, а спеціального педагога зокрема; особистісні якості педагога-дефектолога та їх значення в реалізації завдань спеціальної освіти. Соціально-моральна спрямованість, професійно-педагогічна спрямованість. Психічні особливості особистості, як педагогічні здібності. Сутність гуманістичної зорієнтованості праці спеціального педагога. Вимоги до функціональної, поведінкової та мовленнєвої готовності педагога-дефектолога. Виховання професійно значущих якостей особистості в процесі навчання у ЗВО, поняття про професіограму її складові.

Тема 7. Рівні професійної підготовки спеціального педагога. Професійна рефлексія, професійне вигорання.

Рівні професійної підготовленості та їх характеристика, поняття про кваліфікаційну характеристику фахівця. Педагогічний труд, як творчість. Педагогічне спілкування та його структура. Педагогічний колектив, як умова досягнення професіоналізму кожного учителя; конфліктні ситуації в професійній діяльності їх профілактика та шляхи подолання. Професійне удосконалення спеціального педагога, саморозвиток та самоосвіта як умова удосконалення. Сутність понять «професійна рефлексія», «професійне вигорання»; профілактика професійного вигорання в учителів спеціальних закладів.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п.п.	Форма проведення заняття. Тематики занять
1	<i>Вирішення практичних завдань</i> Сутність, функції, структура, педагогічної професії.
2	<i>Вирішення практичних завдань</i> Становлення і розвиток спеціальної педагогіки
3	<i>Вирішення практичних завдань</i> Підготовка вчителя-дефектолога в ЗВО
4	<i>Вирішення практичних завдань</i> Особливість професійної діяльності спеціального педагога з дітьми з ООП
5	<i>Вирішення практичних завдань</i> Морально-етичний контент спеціально-педагогічної діяльності
6	<i>Вирішення практичних завдань</i> Особистість учителя-дефектолога та вимоги до неї
7	<i>Вирішення практичних завдань</i> Рівні професійної підготовки спеціального педагога. Професійна рефлексія, професійне вигорання.

Плани практичних занять та завдання для самостійної роботи

1. Сутність, функції, структура педагогічної професії.

Питання для розгляду:

1. Сутність понять педагог, педагогічна діяльність, спеціальність, кваліфікація.
2. Структура педагогічної діяльності: мета, зміст, засоби, суб'єкт педагогічної діяльності.
3. Компоненти педагогічної діяльності.
4. Види педагогічної діяльності та їх характеристика.
5. Специфічні функції в діяльності спеціального педагога.

Поняття про первинні та вторинні порушення в розвитку дітей.

Короткі теоретичні відомості по темі

Педагог — це людина, чия професія полягає у навчанні, вихованні та розвитку особистості. Педагогічна діяльність охоплює організацію навчального процесу, підтримку учнів у їхньому розвитку, а також виховання у них моральних і етичних рис. Педагог має не лише передавати знання, а й допомагати дитині формувати світогляд, навички самостійної діяльності, життєвого вибору та соціальної адаптації.

Спеціальний педагог (або дефектолог) — це фахівець, який працює з дітьми та дорослими, що мають фізичні, психічні або інтелектуальні порушення. Спеціальний педагог працює з дітьми з різними порушеннями: затримка психічного розвитку, розлади слуху, зору, мовлення, аутизм, інтелектуальні порушення, порушення опорно-рухового апарату та інші. Завданням спеціального педагога є корекція розвитку дитини, допомога у подоланні труднощів у навчанні та соціалізації, створення оптимальних умов для розвитку та інтеграції в суспільство. Педагог використовує спеціальні методики навчання, корекційно-розвивальні програми, індивідуальний підхід та тісно співпрацює з психологами, лікарями та батьками.

Педагогічна діяльність — це система практичних дій, спрямованих на навчання, виховання і розвиток учнів. Вона включає планування та організацію навчального процесу, застосування методів навчання, корекцію знань, розвиток моральних і соціальних якостей особистості, а також оцінювання досягнень учнів. В педагогічній діяльності важливу роль відіграють не лише навчання предмету, а й розвиток креативності, критичного мислення, емоційної та соціальної компетентності учнів.

Основними компонентами педагогічної діяльності є: навчальна діяльність (передача знань), виховна діяльність (формування цінностей, норм поведінки), корекційна діяльність (виправлення недоліків розвитку) і розвиткова діяльність (стимулювання розвитку учнів).

Професія — це вид діяльності, що вимагає специфічних знань, навичок і умінь, і є основою для кар'єрного зростання. Професія педагога передбачає

здатність організувати навчально-виховний процес, розвивати особистість учня, враховувати його індивідуальні особливості.

Спеціальність — це конкретний напрямок діяльності в рамках певної професії. Наприклад, у педагогіці спеціальностями можуть бути: учитель початкових класів, викладач іноземних мов, спеціальний педагог (дефектолог), психолог, соціальний педагог тощо.

Кваліфікація — це рівень підготовки і досвіду фахівця, що відповідає вимогам певної посади або спеціальності. Кваліфікація педагога визначається його освітнім рівнем (бакалавр, магістр), наявністю сертифікатів, стажем роботи, досвідом застосування певних педагогічних методик і технологій, а також здатністю виконувати завдання, що стоять перед ним в професійній діяльності. Наприклад, кваліфікація може визначатися як “вчитель початкових класів”, “педагог-дефектолог”, “психолог в школі”, в залежності від спеціальності.

Педагогічна кваліфікація — це сукупність знань, умінь і навичок, що дають змогу особі ефективно працювати в освітньому процесі. Вона визначається на основі освітнього рівня та спеціалізації, яку отримує педагог у процесі підготовки.

Функції педагогічної діяльності. Педагогічна діяльність є багатогранною та складною, охоплює різні аспекти навчання, виховання та розвитку учнів. Вона має кілька основних функцій, кожна з яких спрямована на забезпечення ефективності процесу освіти та розвитку особистості учня.

Основні функції педагогічної діяльності:

Навчальна функція. Основна мета цієї функції — передача знань і навичок. Педагог організує навчальний процес, планує уроки, забезпечує засвоєння учнями знань, формує у них уміння та навички, потрібні для подальшого розвитку.

Виховна функція. Виховання — це процес формування в учнів моральних, етичних і соціальних норм, цінностей і переконань. Педагог через свою діяльність намагається сформувати в учнів правильне ставлення до себе, до

інших, до навколишнього світу, навчаючи їх нормам соціальної поведінки та життєвим принципам.

Розвивальна функція. Педагог стимулює розвиток інтелектуальних, творчих, емоційних і фізичних здібностей учнів. Це включає розвиток критичного мислення, креативності, самостійності, а також формування вмінь навчатися і застосовувати отримані знання в різних життєвих ситуаціях.

Організаційно-методична функція. Педагог забезпечує організацію навчального процесу, створює умови для ефективного засвоєння матеріалу, підбирає відповідні методи і технології навчання. Також це включає підготовку і планування уроків, оцінювання результатів, організацію навчальних заходів і діяльності учнів поза класом.

Комунікативна функція. Важливим аспектом педагогічної діяльності є комунікація з учнями, батьками, колегами та іншими учасниками навчального процесу. Вміння слухати і висловлюватися, а також організувати взаємодію між усіма сторонами є важливою частиною педагогічної роботи.

Мотиваційна функція. Педагог має мотивувати учнів до навчання та досягнення високих результатів. Мотивація може бути як внутрішньою (особистісне бажання), так і зовнішньою (відзначення успіхів, заохочення).

Основні специфічні функції спеціального педагога:

Корекційна функція. Основна функція спеціального педагога — це корекція порушень у розвитку дітей з особливими потребами. Вона включає роботу з дітьми з різними порушеннями: інтелектуальними, мовленнєвими, фізичними, психічними. Спеціальний педагог застосовує індивідуальні та групові корекційні методики, спрямовані на подолання або зменшення цих порушень.

Педагог допомагає учням з особливими освітніми потребами подолати труднощі навчання та соціалізації. Це включає виправлення недоліків у пізнавальному розвитку, корекцію мовленнєвих або психічних порушень, а також адаптацію до соціуму.

Діагностична функція. Спеціальний педагог проводить діагностику рівня розвитку дитини, визначає її інтелектуальні, мовленнєві, психологічні та фізичні особливості. За допомогою тестів, спостережень та інших методів спеціаліст оцінює стан розвитку дитини та складає індивідуальний план корекційної роботи.

Адаптаційна функція. Педагог допомагає дитині адаптуватися до умов навчального процесу. Це може включати адаптацію навчальних програм, створення спеціальних умов для навчання і спілкування, допомогу у соціалізації дитини в колективі.

Розвивальна функція. Спеціальний педагог сприяє розвитку якостей, які можуть бути відсутніми або слабо розвиненими у дітей з особливими потребами. Це включає розвиток мовлення, когнітивних навичок, моторики, емоційної сфери та інших аспектів розвитку, що допомагають дітям повноцінно інтегруватися в суспільство. Розвиток дітей з ООП, враховуючи наявність органічних порушень, відбувається своєрідно, із залученням компенсаторних механізмів, потребує індивідуального підходу та, як правило, тривалого часу.

Навчальна функція. Як і звичайний педагог, спеціальний педагог організовує навчальний процес, але з урахуванням особливостей дітей з порушеннями розвитку. Це включає використання спеціальних методик, диференційованого підходу, створення індивідуальних навчальних маршрутів, за діяння альтернативних засобів, асистивних технологій та ін.

Консультативна функція. Спеціальний педагог також консультує батьків, вчителів та інших фахівців щодо роботи з дитиною, надає рекомендації щодо методів виховання, навчання та розвитку. Консультації можуть стосуватися специфічних проблем розвитку та надання корекційної допомоги.

Соціалізаційна функція. Педагог допомагає дитині з особливими потребами адаптуватися до соціуму. Це включає роботу над розвитком комунікаційних навичок, навичок поведінки в колективі, усвідомлення соціальних норм і правил, а також допомогу в інтеграції в загальноосвітні заклади.

Психологічна підтримка. Спеціальний педагог надає психологічну підтримку дітям з особливими потребами, допомагаючи їм подолати емоційні та психологічні труднощі, зокрема, що виникають через труднощі в навчанні або соціалізації.

Розуміння структури порушення – це основа, на якій ґрунтується вся спеціальна педагогіка. Якщо педагог не розрізняє первинне відхилення від вторинного, його робота буде неефективною. Ця концепція, відома як теорія структури дефекту за Л.С. Виготським, і вона є ключем до вибору правильної корекційної стратегії.

Первинне відхилення (або первинний дефект чи порушення) — це безпосередня біологічна причина, яка виникла в наслідок органічного ураження (наприклад, мозку, слухового чи зорового апарату) або генетичної аномалії. Це є ядро порушення – те, що спричинило особливі освітні потреби дитини. Таке порушення має органічний, біологічний, часто незворотний характер. Воно призводить до прямого порушення функції.

Стратегія впливу: На первинний дефект педагогічними засобами можемо вплинути лише опосередковано, через компенсацію. Це означає використання технічних засобів (слухові апарати, шрифт Брайля) або навчання дитини використовувати збережені органи почуттів для замінивтраченої функції (наприклад, тактильне сприйняття).

Вторинні порушення— це наслідки соціального розвитку, які виникають пізніше, опосередковано, через те, що первинний дефект обмежує дитину у повноцінному спілкуванні, пізнанні світу та засвоєнні культурного досвіду. Таки порушення носять соціально-психологічний характер. Вони виникають через нестачу інформації, досвіду або викривлення взаємодії дитини із зовнішнім світом.

Підходи до корекції. Найважливіше для спеціального педагога те, що вторинні порушення є найбільш піддатливими корекційно-педагогічному впливу. Розуміння цього взаємозв'язку дає змогу педагогу чітко визначати пріоритети в побудові маршруту розвитку дитину необхідно спрямувати

максимум зусиль на корекцію вторинних порушень, тому що саме вони найбільше заважають соціалізації та навчанню. Якщо ми усунемо або значно зменшимо вторинні наслідки, дитина матиме набагато більше шансів на успішну інтеграцію.

2. Становлення і розвиток спеціальної педагогіки.

Питання для розгляду:

1. Становлення дефектологічного напрямку в педагогічній галузі. Провідні науковці цього напрямку.
2. Науково-педагогічне значення дефектології, лікувальної педагогіки, педології в створенні підґрунтя для спеціальної педагогіки.
3. Взаємозв'язок традиційної та спеціальної педагогіки, базові педагогічні категорії: розвиток, виховання, навчання.

Спеціальна педагогіка — це наука та галузь педагогічної діяльності, що займається навчанням, вихованням та соціалізацією осіб з особливими освітніми потребами. Вона охоплює методи та підходи, які дозволяють дітям з різними фізичними, психічними, інтелектуальними порушеннями отримувати освіту на рівні з іншими, з урахуванням їхніх специфічних потреб і можливостей.

Сучасна спеціальна педагогіка сформувалась на ґрунті багатьох наук: дефектології, педології, лікувальної педагогіки, які в різні часи розробляли питання виховання, навчання, соціалізації та реабілітації осіб з ООП.

Дефектологія тривалий час була провідною галуззю, що вивчала особливості розвитку дітей з порушеннями слуху, зору, мовлення, інтелекту та інших фізичних чи психічних розладів. Вона охоплювала різні види порушень:

Порушення слуху: Корекція та навчання дітей з глухотою і слабким слухом.

Порушення зору: Освіта та корекція для дітей з порушеннями зору, включаючи сліпих та слабозорих.

Порушення мовлення: Логопедія займається корекцією порушень мовлення, таких як заїкання, дизартрія, ринолалія та інші.

Інтелектуальні порушення: Навчання і виховання дітей з різними ступенями інтелектуальних порушень, від легких до глибоких розумових відхилень.

Психічні розлади: Корекція та підтримка дітей з різними психічними порушеннями.

Рухові порушення: Визовання, навчання та реабілітація дітей із різними ступенями наслідків дитячого церебрального параліча. Створення спеціальних умов навчання для дітей із порушеннями постави 3-4 рівня.

Соціокультурні зміни та перебудова освітньої парадигми призвели до кординальних переглядів підходів до навчання осіб з ООП. Домінування особистіснозорієнтованого підходу в розбудові освітнього маршруту призвело до затвердження інших орієнтирів в освіті осіб з ООП. Спеціальна освіта стала правопріємницею дефектології, наголошуючи що педагогічний вплив має відбуватись на індивідуальність, а не на дефект.

Важливим складовим спеціальної педагогіки є логопедія, яка вивчає порушення мовлення та методи їх корекції. Вона включає роботу з дітьми з різними мовленнєвими дефектами, такими як заїкання, дизартрія, афазія, ринолалія, а також розвиток навичок правильної вимови, артикуляції, інтонації та граматики, подолання дисграфії та дислексії різного походження. Логопедія є важливою частиною спеціальної педагогіки, адже багато дітей з особливими освітніми потребами мають порушення мовлення. Логопед працює над виправленням мовленнєвих дефектів і сприяє розвитку комунікативних навичок у дітей.

Корекційна педагогіка як напрям, фокусується на корекції поведінкових розладів у дітей. Спеціалісти цієї галузі працюють над відновленням і розвитком поведінкових, мовленнєвих і соціальних навичок дітей.

Інклюзивна освіта як новітня освітня концепція передбачає навчання дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітніх навчальних закладах, забезпечуючи їм рівні умови для отримання освіти разом з іншими дітьми.

Інклюзивна освіта має на меті інтеграцію дітей з порушеннями у звичайне освітнє середовище, надаючи підтримку та супровід таким учням.

Психологія спеціальної освіти вивчає психічний розвиток дітей з особливими потребами, допомагаючи визначити психологічні бар'єри для навчання та соціалізації, а також розробляє методи підтримки і корекції психічних порушень. Психологи працюють над адаптацією дітей до навчального процесу, розв'язанням проблем поведінки, емоційного розвитку і взаємодії з однолітками.

Зв'язок спеціальної педагогіки з іншими педагогічними науками

Спеціальна педагогіка тісно пов'язана з іншими галузями педагогіки та науками, що дозволяє комплексно підходити до вирішення питань навчання і виховання осіб з особливими потребами:

Спеціальна педагогіка є складовою частиною загальної педагогіки, що включає основи методики навчання, виховання та розвитку. Вона зорієнтована на застосування принципів та методів загальної педагогіки з урахуванням індивідуальних потреб учнів з особливими освітніми потребами.

Соціальна педагогіка в спеціальній освіті зосереджена на підтримці соціалізації дітей з особливими освітніми потребами, допомагаючи їм інтегруватися в суспільство. Це включає роботу з батьками, вихователями, педагогами та іншими фахівцями, щоб забезпечити сприятливі умови для розвитку і адаптації дітей до соціального середовища.

Соціальна робота є важливим компонентом спеціальної освіти, оскільки фахівці в цій сфері працюють над соціальною адаптацією дітей з особливими потребами. Вони допомагають сім'ям знайти ресурси та підтримку, сприяють інтеграції дітей у громаду та забезпечують їхню соціальну реабілітацію.

Загальна психологія відіграє важливу роль у спеціальній освіті, оскільки допомагає виявити психологічні труднощі, з якими стикаються діти з порушеннями розвитку. Психологи спеціальної освіти здійснюють діагностику психічного стану дітей, виявляють особливості та відхилення, допомагають розробляти індивідуальні корекційні програми, а також працюють з учнями і їхніми родинами.

Зв'язок з медициною дозволяє почати педагогічний супровід дитини з ООП з раннього віку, що забезпечує комплексний вплив. Спеціальна педагогіка активно взаємодіє з медициною, оскільки багато дітей з особливими освітніми потребами мають фізичні або психічні порушення, які потребують медичної допомоги. Спільно з лікарями та медичними працівниками педагоги працюють над корекцією розвитку, підтримкою здоров'я дітей, профілактикою виникнення вторинних порушень.

3. Підготовка спеціального педагога у ЗВО.

Питання для розгляду:

1. Ступеневість вищої освіти та її терміни.
2. Форми організації навчальної роботи та їх характеристика.
3. Реалізацію Болонських принципів у вищій освіті
4. Структура ЗВО; поняття про державний стандарт, навчальний план спеціальності А6.

Ступеневість освіти — це організація освітнього процесу, при якій система освіти структурована на кілька рівнів (ступенів), що відповідають різним етапам розвитку особистості та її підготовки до професійної діяльності. В Україні система освіти побудована таким чином, що кожен ступінь освіти готує учнів до подальших етапів навчання та інтеграції у професійну діяльність. Ступеневість освіти в Україні включає такі рівні: дошкільна освіта, загальна середня освіта, професійно-технічна освіта, вища освіта .

Ступеневість вищої освіти в Україні передбачає розподіл на такі рівні:

- Бакалавр — перший рівень вищої освіти, що здобувається після закінчення 4 років навчання в університетах та інших вищих навчальних закладах.
- Магістр — другий рівень вищої освіти, що передбачає ще 1–2 роки навчання після бакалаврату. Магістри мають глибші професійні знання і навички.

- Доктор філософії (PhD) — рівень після магістратури, що забезпечує здобуття наукових знань і проводиться через науково-дослідницьку діяльність.
- Доктор наук — найвищий рівень наукового ступеня, що присвоюється на основі значних наукових досягнень.

Терміни навчання на різних рівнях освіти в Україні визначені законодавством і складають:

- Бакалавр: 4 роки навчання на денній формі (можлива інша тривалість на заочній формі).
- Магістр: додатково 1–2 роки після бакалаврату, в залежності від напрямку навчання.
- Доктор філософії (PhD): 3–4 роки після магістратури, за умови проведення наукових досліджень.
- Доктор наук: тривалість залежить від індивідуальних наукових досягнень.

Освітній рівень бакалавра в Україні передбачає отримання базової вищої освіти. Бакалавр здобуває загальні знання з обраної спеціальності та навички, необхідні для виконання професійної діяльності. Це перший ступінь вищої освіти, що надає можливість працювати за спеціальністю або продовжити навчання на магістерському рівні.

Основні характеристики рівня бакалавра: зазвичай 4 роки навчання, підготовка до роботи за обраною спеціальністю, включає навчання теоретичних основ та практичні навички, завершується захистом бакалаврської роботи та отриманням диплома бакалавра.

Рівні акредитації вищих навчальних закладів в Україні:

I рівень акредитації — професійно-технічні училища, коледжі, які надають середню професійну освіту.

II рівень акредитації — заклади, що здійснюють підготовку молодших спеціалістів.

III рівень акредитації — університети та академії, що проводять підготовку бакалаврів.

IV рівень акредитації — вищі навчальні заклади, що здійснюють підготовку магістрів та аспірантів.

Рівень акредитації визначає тип закладу та рівень підготовки фахівців. Акредитація вищого навчального закладу засвідчує відповідність його освітніх програм державним стандартам і вимогам якості освіти.

Державний стандарт вищої освіти галузі «Спеціальна освіта» — це нормативний документ, який визначає вимоги до освітніх програм, структури і змісту навчання, а також до результатів навчальної діяльності студентів у закладах вищої освіти. Стандарт встановлює основні критерії підготовки фахівців у галузі спеціальної освіти, зокрема педагогів-дефектологів, психологів, спеціальних педагогів, які працюють з дітьми та дорослими, що мають особливі освітні потреби.

Метою цього стандарту є забезпечення високої якості освіти в сфері спеціальної освіти, створення умов для підготовки фахівців, здатних професійно працювати з дітьми з інвалідністю, порушеннями розвитку та іншими категоріями осіб, що потребують спеціальної допомоги.

Болонський процес — це ініціатива європейських країн, спрямована на створення спільної європейської системи вищої освіти для полегшення мобільності студентів, а також для забезпечення високих стандартів освіти. У 2005 році Україна приєдналася до Болонської декларації, що встановлює основні принципи для організації навчального процесу.

Основні Болонські принципи та їх впровадження в організацію навчально-виховного процесу:

1. Загальноєвропейська структура вищої освіти: бакалавр — магістр — доктор філософії (PhD).

Бакалавр — перший цикл, тривалістю 3-4 роки, забезпечує базові знання і професійні навички.

Магістр — другий цикл, що зазвичай триває ще 1-2 роки, надає глибші спеціалізовані знання.

Доктор філософії (PhD) — третій цикл, що зосереджений на наукових дослідженнях.

2. Єдиний кредитно-трансферний модуль (ECTS)

- Європейська система переносу і накопичення кредитів (ECTS) дозволяє студентам з різних університетів та країн Європи мати можливість переносити свої академічні кредити (одиниці вимірювання навчальної роботи) між університетами. Кредити базуються на обсязі навчальної роботи, яку студент повинен виконати для досягнення визначених результатів навчання.
- Наприклад, один рік навчання на бакалавраті = 60 ECTS (при стандартному 4-річному навчанні це 240 ECTS).

3. Оцінювання і результативність навчання

- Болонський процес передбачає чітке визначення результатів навчання на всіх етапах навчання (бакалавр, магістр, PhD). Це дозволяє студентам та викладачам мати чітке розуміння очікуваних результатів на кожному етапі.
- Оцінювання стає більш прозорим і різноманітним, застосовуються як формативні, так і сумативні методи оцінювання: іспити, курсові роботи, проекти, портфоліо.

4. Мобільність студентів

- Студенти можуть навчатися в інших університетах як в межах своєї країни, так і за кордоном. Болонська система забезпечує взаємне визнання дипломів і наукових ступенів, що значно полегшує студентам мобільність.
- В Україні також активно впроваджуються програми академічної мобільності (наприклад, Erasmus+), що дозволяють студентам проходити частину навчання в університетах інших країн.

5. Навчальні плани і програми, орієнтовані на студентів

- Болонська система забезпечує гнучкість у побудові навчальних планів. Студенти можуть вибирати різні курси в межах спеціальності, що дозволяє створювати індивідуалізовані освітні траєкторії.
- Студент-центроване навчання передбачає більше самостійної роботи студентів, практичних завдань і взаємодії з викладачами, а також акцент на розвиток навичок для професійної діяльності.

б. Незалежна атестація та сертифікація

- В Україні введено сертифікацію навчальних програм вищих навчальних закладів, що є частиною Болонського процесу. Ця сертифікація гарантує відповідність програм національним і міжнародним стандартам якості освіти.
- Використання зовнішніх і незалежних оцінювальних органів для моніторингу якості навчання, що дозволяє покращувати процеси викладання і навчання.

Педагогічна кваліфікація — це сукупність знань, умінь і навичок, що дають змогу особі ефективно працювати в освітньому процесі. Вона визначається на основі освітнього рівня та спеціалізації, яку отримує педагог у процесі підготовки.

Спеціальна освіта є важливою галуззю педагогічної діяльності, спрямованою на надання освітніх послуг дітям та дорослим з особливими освітніми потребами, а також на створення умов для їхнього повноцінного навчання, розвитку, соціалізації та інтеграції в суспільство. Вона включає в себе різні форми навчання і виховання осіб з обмеженими можливостями здоров'я, а також тих, хто має інтелектуальні, психічні, мовленнєві або фізичні порушення.

Спеціальна освіта охоплює широке коло фахових напрямів, кожен з яких має специфічні завдання, методи та технології. Вона є важливою частиною інклюзивної педагогіки та сприяє забезпеченню рівних можливостей для осіб з особливими потребами в системі освіти. Фахова підготовка в галузі спеціальної освіти охоплює кілька основних напрямів, що відображають

різноманітні категорії дітей і дорослих, з якими працюють педагоги в цій сфері: олігофренопедагогіка, сурдопедагогіка, тифлопедагогіка, логопедія.

Спеціальна педагогіка. Підготовка фахівців для роботи з дітьми, які мають фізичні, психічні або інтелектуальні порушення. Дефектологи працюють з дітьми з порушеннями слуху, зору, мовлення, моторики, аутизму, інтелектуальними порушеннями, а також з дітьми з особливими освітніми потребами в рамках загальної освіти.

Логопедія. Підготовка фахівців, які спеціалізуються на корекції мовленнєвих порушень, таких як заїкання, дизартрія, афазія, ринолалія та інші. Завдання: Виявлення та корекція порушень мовлення, розробка індивідуальних програм роботи з дітьми, проведення корекційно-розвивальних занять, покращення мовленнєвих навичок.

4. Особливість професійної діяльності спеціального педагога з дітьми з особливими освітніми потребами.

Питання для розгляду:

1. Корекція як провідний вид діяльності спеціального педагога.
2. Схарактеризуйте корекційно-компенсаторний напрям роботи спец. педагога.
3. Реабілітація і профілактика в діяльності спеціального педагога.
4. Діагностико-моніторингова діяльність та її значення.
5. Навчання та виховання, як передумова розвитку осіб з ООП.

Корекційно-педагогічний супровід — це цілісна, системна підтримка дитини з особливими потребами на всіх етапах її перебування в освітньому закладі. Його не можна зводити лише до "занять з логопедом". Це комплексна філософія підтримки, в центрі якої стоїть індивідуальність дитини.

Професійна діяльність спеціального педагога є багатогранною, що вимагає від фахівця виконання основних, взаємопов'язаних дій: аналіз та стратегія; глибоке вивчення потреб; визначення потенціалу дитини з ООП та розробка маршрута її розвитку.

Аналіз та стратегія. Цей напрям є початковим етапом, де педагог збирає інформацію і формує стратегію впливу надитину з ООП.

Глибоке вивчення потреб: педагог оцінює не лише те, щодитина знає, а й як працює її мислення, увага та пам'ять. Він з'ясовує справжню причину труднощів (наприклад, чи проблеми в навчанні виникли через мовлення, чи через особливості уваги).

Визначення потенціалу: Ключовий момент – це виявлення сильних сторін дитини та її потенційних можливостей (зони найближчого розвитку). Це дозволяє уникати не реалістичних вимог і встановлювати цілі, які дійсно стимулюють розвиток.

Складання індивідуального плану. На основі аналізу педагог розробляє персональний маршрут розвитку дитини, де цілі чітко зорієнтовані на практичне життя та успішність дитини.

Вся навчально-виховна робота учителя спеціального закладу спрямована на корекцію та компенсацію наявних порушень в розвитку дитини та профілактику ускладнень. Цей напрям охоплює практичну, індивідуальну роботу, спрямовану на подолання труднощів та передбачає:

1. Навчання "Обхідними шляхами": якщо одна функція організму порушена, педагог вчить дитину використовувати збережені органи чуття для отримання інформації (компенсація). Це допомагає обійти основний бар'єр.

2. Використання спеціальних засобів та методик: Педагог впроваджує альтернативну комунікацію, щоб дитина могла спілкуватися. Він використовує чіткі візуальні схеми та алгоритми, щоб зробити складні поняття зрозумілими для мислення дитини.

3. Розвиток ключових навичок: Робота зосереджена на вторинно порушених процесах (мислення, увага, мовлення), використовуючи ігрові та наочно-практичні методи.

4. Взаємодія та підтримка. Цей напрям зосереджений на взаємодії з оточенням дитини для створення сприятливих умов. Він передбачає:

Наставництво для вчителів. Спеціальний педагог виступає експертом і консультантом для вчителів та вихователів загальноосвітніх дисциплін. Він пояснює їм, як саме потрібно адаптувати навчальний матеріал та як справедливо оцінювати дитину.

Співпраця з батьками (партнерство): Педагог працює з родиною, навчаючи батьків практичним прийомам корекції та виховання. Мета – забезпечити єдину лінію підтримки дитини в дома та у школі.

Захист інтересів та соціалізація: Педагог захищає право дитини на необхідні ресурси (асистент, технічні засоби). Він також працює над формуванням прийняття та толерантності у колективі, що є основою успішної соціалізації.

Специфічними напрямками спеціально педагогічної діяльності є психолого-реабілітаційний напрям і соціально-адаптивний напрям.

Психолого-реабілітаційний напрям. Він зосереджений на відновленні емоційного благополуччя дитини та корекції тих поведінкових і психічних проблем, які виникли вторинно.

Корекція емоційно-вольової сфери. Спеціальний педагог працює з такими проблемами, як тривожність, агресія, страхи чи апатія. Ці проблеми часто є результатом того, що дитина не може спілкуватися або не розуміє вимог світу. Робота спрямована на формування навичок самоконтролю та адекватної реакції на невдачі.

Психологічна стійкість та самооцінка. На заняттях формується позитивне ставлення дитини до себе, незважаючи на особливості. Це життєво необхідно, оскільки багато дітей з ООП мають низьку самооцінку через постійні труднощі. Педагог використовує ігрові методи та ситуації успіху, щоб зміцнити віру дитини у власні сили.

Сенсорна стимуляція та інтеграція. Для багатьох дітей (особливо з РАС) важливо навчити нервову систему правильно обробляти інформацію від органів чуття. Педагог може використовувати елементи сенсорної інтеграції

для стабілізації емоційного стану дитини, що, у свою чергу, робить її більш здатною до навчання та взаємодії.

Робота з травмою. В умовах сучасних викликів, зростає необхідність у наданні підтримки дітям, які пережили травматичні події. Педагог застосовує травмо-обхідні підходи, щоб не травмувати дитину повторно і допомогти їй відновити відчуття безпеки та передбачуваності світу.

Соціально-адаптивний напрям готує дитину до самостійного функціонування у суспільстві, що є кінцевою метою спеціальної освіти.

Формування життєвої компетентності (Life Skills). Це навчання практичним навичкам, які є основою самостійності. До них відносяться: самообслуговування (одягання, приготування простої їжі, гігієна), фінансова грамотність (використання грошей, покупки) та безпечна поведінка (правила дорожнього руху, поводження з незнайомцями).

Навички соціальної взаємодії. Педагог вчить дитину спілкуватися з однолітками та дорослими, розуміти соціальні правила та норми, вирішувати конфлікти. Це часто відбувається через рольові ігри та соціальні історії, де дитина може "програти" типові життєві ситуації.

Орієнтація та трудова адаптація. Для старших учнів проводиться робота з профорієнтації. Педагог допомагає визначити потенційні сфери роботи, доступні дитині з її особливостями, та формує елементарні трудові навички, що є необхідною умовою для її майбутньої незалежності.

Інтеграція в спільноту. Педагог працює над тим, щоб дитина могла брати участь у житті школи та громади, відвідувати гуртки, секції. Мета — зробити дитину активним членом суспільства, а не ізольованим спостерігачем.

5. Морально-етичний контент спеціально-педагогічної діяльності.

Питання для розгляду:

1. Специфіка роботи (етичний контент) з особами з ООП.
2. Характеристика взаємодії «учитель-вихованець».
3. Особливість взаємодії із батьками вихованців з ООП.
4. Власний приклад як умова етичного виховання дітей з ООП.

Сучасна спеціальна освіта орієнтована на формування гуманістичного підходу до дітей з особливими потребами. Морально-етичний контент забезпечує професійну компетентність педагога та відповідає сучасним вимогам освітніх стандартів. Морально-етичний контент педагогічної діяльності визначається як сукупність моральних цінностей, етичних норм і професійних принципів, що керують поведінкою педагога у процесі навчання та виховання. Для спеціальної освіти цей контент включає:

дотримання принципу поваги до особистості дитини; підтримку безпечного та комфортного освітнього середовища; застосування корекційних методик у відповідності з індивідуальними потребами учня; взаємоповагу та взаєморозуміння між педагогом, батьками та колегами.

Морально-етичний контент є ключовим у формуванні довірливих відносин між педагогом і учнем. У логопедичній практиці педагог стикається з дітьми, які мають мовні порушення, що може призводити до їхньої емоційної вразливості та соціальної ізоляції. Використання морально-етичних принципів у роботі логопеда сприяє: підвищенню мотивації учня до навчання; розвитку позитивного ставлення до корекційних занять; формуванню довіри та безпечного психологічного клімату; зміцненню взаєморозуміння між педагогом і сім'єю дитини.

Особливо важливим є дотримання конфіденційності інформації про дітей та їхніх результатів навчання, що є етичним обов'язком педагога.

До ключових компонентів морально-етичного контенту спеціальної педагогічної діяльності належать:

Моральна готовність педагога – здатність діяти у відповідності з принципами добра, справедливості та відповідальності.

Етична компетентність – володіння знаннями про етичні норми та їхнє застосування у професійній діяльності.

Комунікативна етика – уміння встановлювати довірливі відносини з дітьми та їхніми батьками, використовувати доброзичливий стиль спілкування.

Корекційно-методична етика – застосування педагогічних та логопедичних методик у відповідності з моральними принципами, без шкоди для дитини.

Соціальна відповідальність педагога – розуміння соціальної ролі спеціального педагога та його впливу на розвиток особистості учня.

У практичній роботі логопеда морально-етичний контент реалізується через: індивідуальний підхід до кожного учня; створення позитивної навчальної атмосфери; використання ігор та вправ, що враховують психоемоційний стан дитини; співпрацю з батьками та іншими фахівцями; підтримку та мотивацію дітей до подолання мовних порушень.

Особливістю роботи в спеціальній освіті є необхідність індивідуального підходу до кожного учня. Педагог повинен мати вміння адаптувати свої методи навчання відповідно до рівня розвитку дитини, її інтелектуальних і фізичних можливостей, типу порушення. Це вимагає гнучкості в підходах, здатності змінювати стратегію роботи в залежності від обставин і потреб учня.

Гнучкість у виборі методик. Педагог має адаптувати методи в залежності від потреб учнів, використовувати різноманітні корекційно-розвивальні техніки та спеціалізовані матеріали.

Індивідуалізація навчання. Педагог повинен створювати індивідуальні освітні плани для кожного учня, виявляючи і працюючи над його слабкими місцями та розвиваючи сильні сторони.

Турбота про гідність учня. Педагог поважає права і гідність кожного учня, незалежно від його особливостей. Він активно працює над формуванням позитивної самооцінки в дітей, уникає будь-яких форм дискримінації або зневаги.

Співчуття і підтримка. Педагог має проявляти глибоке співчуття до учнів, допомагати їм у важкі моменти, надихати на подолання труднощів.

Важливо, щоб педагог не лише володів знаннями, а й умів застосовувати морально-етичні принципи на практиці, що підвищує ефективність корекційної роботи та сприяє всебічному розвитку дітей.

6. Особистість учителя-дефектолога та вимоги до неї.

Питання для розгляду.

1. Роль особистісних якостей учителя в педагогічній діяльності.
2. Толерантність і відповідальність, як базові особистісні якості спеціального педагога.
3. Мовленнєвий та культурний розвиток, як передумова професійної підготовленості.
4. Професіограма, її складові. Діагностика професійної підготовленості та її аналіз.
5. Самопізнання та самовиховання як умова професійного зростання.

Педагогічна діяльність у системі спеціальної освіти має низку специфічних вимог, що визначають особистісні та професійні характеристики педагогічного працівника, адже робота з дітьми з ООП вимагає не лише високого рівня знань і навичок, а й значної психологічної готовності та емоційної зрілості. Педагогічна праця в системі спеціальної освіти потребує високих вимог до особистості педагога. Важливими є не лише професійні знання і навички, а й емоційна зрілість, терпимість, готовність до постійного самовдосконалення та активної співпраці з іншими фахівцями і батьками. Тільки в такій обстановці педагог може забезпечити максимально ефективний розвиток дитини з особливими освітніми потребами, допомагаючи їй розкрити свої здібності та адаптуватися до життя в суспільстві. Педагог повинен мати глибоке розуміння потреб та можливостей учнів, бути здатним до постійного саморозвитку, виявляти готовність адаптувати навчальний процес до індивідуальних особливостей дітей і забезпечити комфортну, безпечну атмосферу для їхнього розвитку.

Однією з основних вимог до педагога системи спеціальної освіти є емоційна зрілість та стійкість. Робота з дітьми з особливими потребами часто супроводжується стресовими ситуаціями, емоційними напругами та складними ситуаціями у процесі навчання і розвитку дитини. Педагог має бути готовий до того, щоб допомогти дитині подолати труднощі,

підтримувати її мотивацію та не втрачати внутрішню рівновагу, навіть коли процес навчання є дуже складним і повільним. Педагог повинен мати високу чутливість до потреб учнів, виявляти розуміння та підтримку в моменти труднощів.

Робота з дітьми з особливими потребами потребує великої кількості терпіння, здатності терпимо ставитися до помилок і труднощів, не реагуючи на них з розчаруванням, а створюючи підтримуюче середовище для подальшого навчання.

Здатність до саморозвитку та самоосвіти. У спеціальній освіті постійно з'являються нові методики, підходи та технології для роботи з дітьми з ООП. Тому педагог повинен бути готовий до постійного самовдосконалення, навчання новим методам і технологіям, а також бути в курсі нових наукових досягнень у галузі спеціальної педагогіки, реабілітаційних технологій, психопедагогіки, інклюзивного навчання, законодавчо-правової бази щодо осіб з ООП.

Надання та освоєння нових технологій. Педагог повинен не тільки знати класичні методи, але й активно впроваджувати інноваційні технології та інструменти в навчальний процес.

Готовність до саморефлексії. Педагог має здатність оцінювати свою діяльність, вчитися на своїх помилках, змінювати підходи в залежності від ситуації, покращувати власну педагогічну практику.

Комунікативні здібності. Важливим аспектом роботи педагога є ефективна комунікація з учнями, їх батьками, колегами та іншими фахівцями. Педагог повинен володіти навичками конструктивного спілкування, здатності до активного слухання, пояснення складних тем і концепцій, а також вирішення конфліктних ситуацій. Комунікація має бути чіткою, доброзичливою та зрозумілою, оскільки дитина з ООП може мати труднощі у сприйнятті інформації.

Навички слухання та взаєморозуміння. Важливо, щоб педагог вмів слухати дитину, розуміти її емоційний стан і реагувати на її потреби.

Взаємодія з батьками. Спільна робота з родиною є важливою складовою педагогічної діяльності. Педагог повинен створювати партнерські стосунки з батьками, обмінюватися інформацією та обговорювати шляхи розвитку дитини.

7.Рівні професійної підготовки спеціального педагога. Професійна рефлексія, професійне вигорання.

Питання для розгляду.

- 1.Назвіть та схарактеризуйте рівні професійної підготовки спеціального педагога.
- 2.Сутність понять «професійна готовність» та «професійна підготовленість».
- 3.Професійна рефлексія як умова професійного удосконалення сучасного спеціального педагога.
- 4.Сутність та профілактика професійного вигорання.

Реалізація педагога в професійній діяльності проходить кілька етапів — від початкового рівня до рівня педагогічного лідерства. Кожен рівень має свої особливості та вимагає від педагога вдосконалення професійних, моральних і етичних якостей. Це постійний процес самовдосконалення, розвитку особистісної та професійної компетентності, а також активної взаємодії з учнями, колегами і суспільством. Важливо, що морально-етичні вимоги, закладені на початкових етапах, стають фундаментом для подальшої професійної реалізації педагога, і лише в умовах моральної і етичної зрілості педагог може досягти високого рівня професіоналізму і зробити значний внесок у розвиток освіти.

Реалізація педагога в професійній діяльності відбувається на кількох рівнях, кожен з яких має свої особливості та етапи розвитку, що відображають поступовий процес вдосконалення педагогічних навичок, досягнення професійної майстерності та відповідності високим вимогам, що ставляться до сучасного педагога.

Початковий рівень. На початковому етапі педагог тільки розпочинає свою кар'єру, тому основними характеристиками є недостатній досвід і низька впевненість у своїх силах. Молодий педагог часто знаходиться у процесі адаптації до нового середовища — навчального закладу, учнів, колег. Йому важливо опанувати базові методи і прийоми навчання, організацію навчально-виховного процесу, а також налагодити взаємодію з учнями. На

цьому рівні педагог лише починає розуміти специфіку педагогічної діяльності, а його професійна компетентність формуються через помилки та практичний досвід. Однак навіть на цьому етапі виявляються морально-етичні аспекти діяльності педагога, його ставлення до дітей, готовність до емпатії та турботи про їхній розвиток.

Середній рівень (кваліфікований педагог). На середньому рівні педагог має досвід роботи та достатньо розвинуті професійні навички. Він може ефективно планувати та організовувати навчальний процес, знаходити індивідуальний підхід до учнів, а також має достатньо знань для застосування різноманітних методик та технологій навчання. У цей період педагог значно впевнений у своїй діяльності, його методичні та педагогічні рішення зазвичай обґрунтовані, хоча можуть виникати моменти професійного сумніву чи нестабільності в певних ситуаціях.

Цей етап характеризується покращенням взаємодії з учнями та їхніми батьками, а також чітким дотриманням морально-етичних норм у роботі. Педагог активно впроваджує нові технології, бере участь у методичних об'єднаннях, вдосконалює власну кваліфікацію. Він також починає усвідомлювати своє місце у колективі та роль у розвитку школи, установи або навчальної спільноти. Морально-етична складова цього етапу ще більше утверджується в діяльності педагога: він стає еталоном для учнів та колег, здатним вирішувати етичні дилеми та приймати морально правильні рішення у складних ситуаціях.

Вищий рівень (педагог-майстер). На вищому рівні педагог досягає високого рівня професіоналізму та визнання серед колег. Це рівень досвідченого спеціаліста, який не тільки ефективно навчає, а й активно вносить інновації у педагогічний процес, розвиває нові методики і підходи до навчання та виховання. Такий педагог може бути наставником для молодших колег, бере участь у розробці та впровадженні педагогічних програм, проводить семінари та тренінги. Його досвід та високі морально-етичні стандарти стають основою для виховання нового покоління педагогів.

На цьому етапі педагог глибоко усвідомлює свою роль у розвитку кожної окремої дитини та суспільства загалом, активно підтримує культурні, моральні та етичні цінності. Його педагогічна діяльність набуває високої соціальної значущості, і він може виступати як носій нових педагогічних ідей, а також має авторитет серед батьків, колег і громадськості. Педагог на цьому рівні активно здійснює морально-етичний супровід своїх учнів, орієнтується на розвиток їхніх особистісних якостей, сприяє їхній соціалізації, формуванню громадянської позиції.

Педагогічний лідер (експерт, авторитет). Цей рівень характеризується досягненням вершин педагогічної майстерності та громадського визнання. Педагог стає експертом у своїй галузі, його досвід і знання використовуються не тільки в межах навчального закладу, але й на більш широкому рівні (у методичних об'єднаннях, педагогічних форумах, науково-методичних заходах). Педагог-лідер є моделлю для наслідування, його морально-етична позиція та професіоналізм стають основою для визначення стандартів педагогічної діяльності в країні або в освітній системі в цілому. Він активно формує стратегії розвитку освіти на місцевому та державному рівні, пропагує етичні і моральні стандарти в навчальному процесі, здатен вирішувати найскладніші педагогічні проблеми та конфлікти. Педагог на цьому етапі є не тільки наставником, але й суспільним діячем, чий вплив виходить за межі класу чи школи.

Професійна деформація — це процес змін, що відбуваються в особистості працівника внаслідок тривалого впливу специфічних умов професійної діяльності. Вона призводить до зниження соціальних, емоційних і моральних якостей особистості, а також спотворення її ставлення до професії та взаємодії з іншими людьми.

Ознаки професійної деформації:

1. *Професійний егоїзм* — фокусування на власних інтересах і досягненнях за рахунок інтересів колег і клієнтів (учнів, батьків).

2. *Стереотипізація* — зведення людей до шаблонних образів, недооцінка їх індивідуальності (наприклад, сприйняття всіх учнів як “однакових” або “проблемних”).

3. *Зниження емоційної чутливості* — втрата здатності співпереживати учням, зниження уваги до їх емоційного стану.

4. *Втрата мотивації* — розчарування в професії, відсутність інтересу до самовдосконалення та оновлення методів роботи.

5. *Професійна «замкнутість»* — відсутність бажання взаємодіяти з колегами або іншими людьми поза роботою, ізоляція у професійних питаннях.

Шляхи запобігання професійній деформації:

1. *Різноманітність професійних завдань* — розширення кола завдань і методів роботи допомагає уникнути рутини.

2. *Розвиток особистісних і професійних якостей* — регулярне підвищення кваліфікації, участь у тренінгах, семінарах, а також розвитку емоційної компетентності.

3. *Підтримка колективу* — створення сприятливого середовища для обміну досвідом, підтримка серед колег.

4. *Відпочинок і баланс роботи з особистим життям* — регулярний відпочинок, обмеження робочих годин, відновлення емоційних ресурсів.

Професійне вигорання — це психоемоційний стан, що виникає через хронічний стрес на роботі, надмірну емоційну та фізичну виснаженість. Це втома, зниження емоційної залученості до роботи, втрата інтересу до професії, що, в свою чергу, може призвести до зниження ефективності праці.

Ознаки професійного вигорання:

1) *Емоційна виснаженість* — відчуття втоми, виснаження, зниження енергії навіть після відпочинку.

2) *Цинізм і деперсоналізація* — негативне ставлення до роботи, учнів, колег, відчуття «відчуження» від професії та людей.

3) *Зниження професійної ефективності* — зниження продуктивності, погіршення якості роботи, недостатнє виконання обов’язків.

4) *Песимістичний погляд на майбутнє* — відчуття безнадійності, відсутність віри в позитивні зміни.

5) *Фізичні прояви* — головні болі, проблеми зі сном, хронічні болі, підвищена вразливість до захворювань.

Шляхи запобігання професійному вигоранню:

1. *Психологічний супровід* — регулярні консультації з психологом або коучем для підтримки емоційного здоров'я.

2. *Режим праці та відпочинку* — чітке планування робочого часу, обмеження понаднормових годин, перерви для відпочинку.

3. *Самодопомога та релаксація* — практики, що допомагають зняти стрес, наприклад, медитація, фізичні вправи, хобі.

4. *Розв'язання внутрішніх конфліктів* — вміння справлятися зі стресовими ситуаціями, а також усвідомлення важливості здорових меж у відносинах з учнями, колегами і керівництвом.

5. *Підтримка колег і керівництва* — участь у програмах підтримки, створення сприятливого соціального середовища для обміну досвідом і ресурсами.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання (інформаційне повідомлення)

Підготувати інформаційне повідомлення на одну із запропонованих тем, яке доповісти на практико-семінарських заняттях (протягом семестру).

Примірний перелік тем для повідомлення:

	Тематика робіт за вибором
1.	Актуальні проблеми педагогічного супроводу дітей з ООП в Україні
2.	Здоров'я учителя як головний компонент професійного розвитку спеціального педагога
3.	Специфіка професійної діяльності учителя спеціальних закладів освіти
4.	Професійно-етичний вимоги до особи, яка обирає педагогічну діяльність
5.	Професійно-етичний вимоги до формування відношень вихованець/учень з ООП - учитель

6.	Професійно-етичний вимоги до формування відношень батьки вихованця- учитель
7.	Професійно-етичний вимоги до формування міжособистісних відношень в педагогічному колективі
8.	Професійно-етичний вимоги відношення педагога до власної професійної діяльності
9.	Професійно-етичний вимоги до особистісних якостей педагога корекційного закладу.
10.	Консультативно-просвітницька діяльність спеціального педагога: форми, умови реалізації та значення.
11.	Взаємодія різних соціальних інститутів як умова ефективного корекційного впливу на дитину з ООП.
12.	Необхідність розвитку особистісного потенціалу сучасного фахівця спеціальної освіти
13.	Спілкування та взаємодія у професійній діяльності спеціального педагога, як запорука професійного удосконалення.
14.	Шляхи запобігання професійній деформації фахівців галузі спеціальна освіта
15.	Засоби та умови профілактики професійного вигорання педагогічних працівників спеціальних закладів освіти.
16.	Нормативно-правове регулювання корекційно-педагогічного супроводу дітей з ООП в нашій країні
17.	Соціокультурні аспекти роботи спеціального педагога з родинами, які виховують дітей з ООП
18.	Мовленнєва готовність спеціального педагога її показники та вимоги до мовлення.
19.	Професійний саморозвиток майбутнього спеціального педагога: само оцінювання, напрями та умови розвитку.
20.	Соціальне значення діяльності спеціального педагога (його відображення в містечтві, літературі, роботах провідних педагогів, діячів культури та науки)

ЗДОБУВАЧ ПРИ ВИКОНАННІ ІНДЗ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ, НЕ ДОПУСКАТИ АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових творчих) результатів отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання (відповідно до ст. 69 Закону України «Про вищу освіту»).

Види академічного плагіату:

- копіювання;   – перефразування;   – компіляція;
- використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;
- подання як власних робіт (тез, аналітичних звітів, письмових робіт, есе і тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ:

1. Соціальне значення роботи педагога, педагога-дефектолога (за Амонашвілі Ш.А., Сухомлинським В.А., Ушинським К.Д., Блонським П. та ін. відомими педагогами).
2. Поняття «педагог», «спеціальний педагог», «педагогічна діяльність», професія, спеціальність, кваліфікація.
3. Функції педагогічної діяльності. Специфічні функції спеціального педагога.
4. Спеціальність «Спеціальна освіта» (С.О.) як галузь педагогічної діяльності, напрями фахової підготовки та їх загальна характеристика.
5. Спеціальна педагогіка та її галузі, зв'язок С.П. з іншими педагогічними науками.
6. Логопедія як галузь С.П., визначення, суб'єкт впливу, сфера діяльності логопеда.
7. Ступеневість вищої освіти, терміни вищої освіти, педагогічна спеціалізація і педагогічна кваліфікація, заклади працевлаштування фахівців СО.
8. ЗВО та рівні акредитації, організація навчально-виховного процесу у відповідності до Болонських принципів.
9. Форми організації навчально-виховного процесу у ЗВО та їх характеристика.
10. Структура закладу вищої освіти, форми здобуття вищої освіти.
11. Поняття про державний стандарт вищої освіти галузі «С.О.» та навчальний план.

12. Права та обов'язки здобувачів вищої освіти першого рівня.
13. Поняття про академічну доброчесність здобувача вищої освіти, види порушень доброчесності.
14. Розкрийте сутність понять «дефектологія», «корекційна педагогіка», «спеціальна педагогіка». Поясніть сьогоденне розуміння педагогічного супроводу дітей з ООП.
15. Понятійно-категоріальний апарат в системі С.О., сутність провідних понять «корекція», «компенсація», «аномальний розвиток», «первинний дефект», «вторинні порушення», «складна структура дефекту».
16. Сучасна освітня парадигма щодо осіб з ООП; сутність моделей освіти: спеціальна, інтегрована, інклюзивна.
17. Гуманізація та демократизація освітнього процесу, як головна вимога сьогодення, відображення цих підходів в С.О.
18. Розкрийте специфіку педагогічної праці, особливо в системі С.О.
19. Назвіть та схарактеризуйте вимоги до особистості педагогічного працівника системи С.О.
20. Професійна готовність педагога –дефектолога, сутність цього поняття, основні показники цього утворення.
21. Значення морально-етичного компоненту в діяльності спеціального педагога. Чим регламентуються морально-етичні вимоги до педагогічних працівників в сучасній школі?
22. Схарактеризуйте вимоги до здоров'я та функціональної готовності спеціального педагога. Відповідь ілюструйте та обґрунтуйте.
23. Схарактеризуйте та поясніть вимоги до мовленнєвої готовності спеціального педагога.
24. Назвіть та схарактеризуйте основні протиріччя педагогічної діяльності.
25. Схарактеризуйте особливості морально-педагогічних відносин «учитель-учень» в системі С.О.

26. Коли на вашу думку починається реалізація морально-етичних вимог щодо готовності до педагогічної діяльності? В чому вона виявляється? Відповідь обґрунтуйте.

27. Рівні реалізації педагога в професійній діяльності, загальна характеристика.

28. Самоосвіта, саморозвиток, «беспереривна освіта» сутність цих дефініцій для педагога корекційного закладу.

29. Джерела саморозвитку учителя. Охарактеризуйте види бібліотечних каталогів. Види робіт з книгою (анотації, резюме, цитати, есе, тези та ін.).

30. Як ви розумієте поняття «професійна група», «професійний імідж», їх місце в становленні професіоналізму педагога.

31. Поняття про «професійну підготовленість», «професійну компетентність», «професійну рефлексію», «професійну інтуїцію» спеціального педагога.

32. Що таке «професійна деформація», «професійне вигорання»? Ознаки цих станів, шляхи запобігання.

33. Професіограма спеціального педагога, її складові. Схарактеризувати особливості власної професіограми.

Критерії оцінювання **Критерії оцінювання за різними видами роботи**

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні завдання	0 балів	Студент не бере участі в практичному занятті, є лише спостерігачем.
	1 бал 2 бали	Здобувач бере участь у практичному занятті, але його відповіді неповні, невпевнені, часто односкладні, відсутнє їх обґрунтування та посилання на джерела, виконує окремі прийоми практичних завдань. Здобувач бере активну участь у практичному занятті, здатен відповідати на всі питання, спирається на теоретичну базу, обґрунтовує розв'язання, наводить доцільні приклади, робить правильні висновки.
Контрольна робота	0 балів	Усі завдання розв'язані неправильно, або студент не приступав до їх розв'язування.

	1-2 бали	Представлено відповіді на деякі питання (біля 50%), які розв'язані частково, наявні помилки; до роботи над іншими студент не приступав.
	3-4 бали	Має відповіді на певні запитання (70%), але вони не повні і часто помилкові, до роботи над іншими студент не приступав.
	5-6 балів	Деякі питання (90%) розв'язані правильно, наявні 1-2 незначні недоліки; до роботи над іншими студент не приступав.
	7-8 балів	Має відповіді на всі питання, але деякі з них фрагментарні, мають книжкові запозичення, багато виправлень, неохайне оформлення.
	9-10 балів	Представлено правильні відповіді на всі питання, без помилок, допускається 1-2 виправлення.
Самостійна робота	0 балів	Здобувач утруднюється з визначенням предмету навчання, не виявляє зацікавленості до оволодіння знань, лексичного збагачення. Розрізняє деякі об'єкти вивчення.
	1 бал	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, має фрагментарні уявлення з предмета вивчення але демонструє зацікавленість в оволодінні знань.
	2 бали	Намагається користуватись професійною лексикою, але вона збідніла, за допомогою викладача може виконувати частину практичних завдань при систематичній допомозі викладача.
	3 бали	Здобувач знає факти, що стосуються навчального матеріалу; знає послідовність виконання завдання; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно може виконувати практичні завдань але потребує педагогічного контролю і допомоги в організації роботи. Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації.
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (інформаційне повідомлення)	0 балів	Завдання не виконано взагалі або наданий матеріал не відповідає (за змістом і формою) вимогам, які висуваються. Здобувач подав текст повністю сгенеровани ШІ без змін, згадка про використання ШІ відсутня.
	1-2 балів	Здобувач демонструє неглибоку обізнаність з темою, наведені позиції фрагментарні, дискусійні, відповіді на питання неповні або відсутні. Студент не використовує професійної лексики, демонструє бідний словниковий запас, одноманітність граматичного ладу мови, наявні орфографічні і синтаксичні помилки. При підготовці повідомлення

		зазначено факт використання ШІ, але матеріал сгенеровано ШІ без власного редагування.
3-4 бали		Здобувач демонструє розуміння проблеми, достатньо повно її формулює, проте розкриває її на низькому теоретичному рівні / заявлена тема розкрита не повно / наявні фрагменти, які не відповідають темі. Студент зазначає використання ШІ, проводить деякі правки у сгенерованому тексті, але логіка викладення не відпрацьована. Використанні терміни не завжди доречні, змістове викладення матеріалу не логічне, наявні множинні орфографічні і синтаксичні помилки.
5-6 балів		Здобувач демонструє розуміння проблеми, чітко її формулює, але розкриває її не повністю, бракую теоретичної обґрунтованості, наявні фрагменти, які не відповідають даній темі. Чітко вказано, як саме використовувався ШІ, продемонстровано редагування сгенерованого тексту, але воно переважно формальне. Здобувач переважно дотримується лексичних, граматичних норм наукового стилю, проте наявні окремі орфографічні і синтаксичні помилки.
7-8 балів		Використання ШІ при підготовки повідомлення описано прозоро і детально. Здобувач демонструє розуміння проблеми, розкриває її на гарному теоретичному рівні, присутня авторське розуміння та оцінювання, проте інтерпретація теми недостатньо глибока і самостійна. Текст загалом оформлено правильно, але трапляються поодинокі порушення орфографічних чи пунктуаційних норм.
9-10 балів		Студент не використовував засоби ШІ продемонструвавши високий рівень самостійності. Здобувач демонструє глибоке розуміння проблеми, чітко її формулює, розкриває на високому теоретичному рівні, обґрунтовано використовує відомості з наукових джерел. В інтерпретації матеріалу переважає авторська оцінка. Текст повністю відповідає вимогам точності й правильності мовлення; допущені окремі (1-2) мовленнєві або стилістичні огріхи, або мають місто виправлення.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90 – 100 А)	Студент демонструє уміння самостійного пошуку інформації з різних носіїв, її аналізу, використання та презентації власних знань в ході навчальної діяльності. Здобувач знає: галузі спеціальної

	<p>педагогіки, ґрунтовно їх описує та характеризує; називає основні вимоги щодо морально-етичного поведження педагога-дефектолога, розкриває їх та коментує; називає та характеризує завдання, структуру та специфіку діяльності спеціального педагога; називає та пояснює вимоги до мовленнєвої готовності логопеда. На основі одержаних знань і власного досвіду розкриває структуру ЗВО, форми організації занять у ЗВО, виявляє розуміння сутності ступневості вищої педагогічної освіти в Україні. Студент вмiє: використовувати фахову термінологію в практичній діяльності, вільно володіє професійним дискурсом; здатен пояснити вимоги щодо морально-етичного поведження педагога дефектолога по відношенню до різних суб'єктів (дитини з ООП, батьків) та сутність спеціально-педагогічного супроводу, схарактеризувати специфіку педагогічної діяльності педагога-дефектолога. Здобувач об'єктивно оцінює власні особистісні та професійні якості, аналізує, порівнює, робить правильні висновки щодо напрямів саморозвитку. Студент вільно володіє державною мовою, здатний застосовувати фахові знання із суміжних дисциплін; вмiє відбирати, систематизувати, виокремлювати та презентувати опанований матеріал. Усні відповіді відрізняються впевненістю, повнотою, логікою та аргументованістю, вмiє робити власні висновки. Студент ґрунтовно володіє навчальним матеріалом і науково-понятійним апаратом на підставі здатності до пошуку, оброблення та аналізу, систематизації й узагальнення інформації з різних джерел.</p>
<p>Добре (82-89 В)</p>	<p>Студент демонструє уміння самостійного пошуку інформації з різних носіїв, її аналізу, використання та презентації власних знань в ході навчальної діяльності. Здобувач знає: галузі спеціальної педагогіки, описує їх та характеризує; називає та розкриває вимоги щодо морально-етичного поведження педагога-дефектолога; з незначними помилками називає та характеризує структуру та специфіку діяльності спеціального педагога. На основі одержаних знань і власного досвіду розкриває структуру ЗВО, форми організації занять у ЗВО, виявляє розуміння сутності ступневості вищої педагогічної освіти в Україні. Студент вмiє: використовувати фахову термінологію в практичній діяльності, володіє професійним дискурсом; здатен пояснити вимоги щодо морально-етичного поведження педагога-дефектолога по відношенню до різних суб'єктів (дитини з ООП, батьків) та сутність спеціально-педагогічного супроводу, схарактеризувати специфіку педагогічної діяльності педагога-дефектолога. Здобувач в основному об'єктивно оцінює власні особистісні та професійні якості, аналізує, порівнює, робить висновки, виокремлюючи напрями саморозвитку. Студент володіє державною мовою і використовує її при відповідях. Намагається застосовувати фахові знання із суміжних дисциплін, але відбирає та систематизує матеріал не завжди вдало, вмiє презентувати опанований матеріал. Усні відповіді відрізняються впевненістю та аргументованістю, але не завжди повні, вмiє робити власні висновки. Студент володіє навчальним</p>

	<p>матеріалом і науково-понятійним апаратом на підставі здатності до пошуку, оброблення та аналізу, інформації з різних джерел.</p>
<p>Добре (74-81 C)</p>	<p>Студент демонструє уміння самостійного пошуку інформації з різних носіїв, її аналізу, використання та презентації власних знань в ході навчальної діяльності. Здобувач знає: галузі спеціальної педагогіки, описує їх та характеризує; називає основні вимоги щодо морально-етичного поведіння педагога-дефектолога, розкриває їх з незначною допомогою викладача; називає структуру та специфіку діяльності спеціального педагога. Характеристика специфіки діяльності спеціального педагога утруднена. На основі одержаних знань і власного досвіду розкриває структуру ЗВО, форми організації занять у ЗВО, але їх характеристика не повна; виявляє розуміння сутності ступневості вищої педагогічної освіти в Україні. Студент вміє: використовувати фахову термінологію в практичній діяльності, але потребує стимуляції; професійним дискурсом володіє на задовільному рівні; здатен пояснити вимоги щодо морально-етичного поведіння педагога-дефектолога по відношенню до різних суб'єктів (дитини з ООП, батьків) та сутність спеціально-педагогічного супроводу з незначною допомогою викладача; в характеристиці специфіки педагогічної діяльності педагога-дефектолога припускається помилок. Здобувач в основному об'єктивно оцінює власні особистісні та професійні якості, аналізує, порівнює, намагається робити правильні висновки, виокремлюючи напрями саморозвитку. Студент володіє державною мовою і використовує її при відповідях. Намагається застосовувати фахові знання із суміжних дисциплін, але відбирає та систематизує матеріал не завжди вдало, презентує опанований матеріал в основному добре. Усні відповіді відрізняються невпевненістю, часто не повні, не достатньо аргументовані, власні висновки робить по додатковій вказівці. Студент володіє навчальним матеріалом і науково-понятійним апаратом на достатньому рівні.</p>
<p>Задовільно (64-73 D)</p>	<p>Студент демонструє уміння самостійного пошуку інформації з різних носіїв, але потребує допомоги при її аналізі, використання власних знань в ході навчальної діяльності утруднено. Здобувач володіє знаннями на репродуктивному рівні, знає: називає та достатньо повно описує з допомогою викладача галузі спеціальної педагогіки; називає основні вимоги щодо морально-етичного поведіння педагога-дефектолога, але в розкритті їх потребує допомоги викладача; називає окремі складові структури діяльності спеціального педагога та може їх схарактеризувати. Розкриття специфіки діяльності спеціального педагога утруднено і потребує допомоги. На основі одержаних знань і власного досвіду розкриває в основному правильно структуру ЗВО, називає форми організації занять у ЗВО, але утруднюється з їх характеристикою, виявляє розуміння сутності ступневості вищої педагогічної освіти в Україні при додатковій допомозі. Студент вміє: використовувати фахову термінологію в практичній діяльності, але потребує контролю;</p>

	<p>професійним дискурсом володіє на задовільному рівні; здатен пояснити вимоги щодо морально-етичного поведіння педагога- дефектолога в загалі, але утруднюється при поясненні вимог по відношенню до різних суб'єктів (дитини з ООП, батьків); характеризує сутність спеціально-педагогічного супроводу з незначною допомогою викладача; в характеристиці специфіки педагогічної діяльності педагога-дефектолога припускається багатьох помилок. Здобувач не завжди об'єктивно оцінює власні особистісні та професійні якості, порівнює але висновки не об'єктивні, тому обрані напрями саморозвитку потребують корекції. Студент володіє державною мовою і спрямований на використання її при відповідях, утруднення виникають в зв'язку з необхідністю використання спеціальної термінології. Намагається застосовувати фахові знання із суміжних дисциплін, але відбирає та систематизує матеріал не завжди вдало, презентує опанований матеріал скуто, на задовільному рівні. Усні відповіді відрізняються невпевненістю, не повні, не аргументовані, власні висновки робить з допомогою. Студент володіє навчальним матеріалом і науково-понятійним апаратом на задовільному рівні.</p>
<p>Задовільно (60-63 E)</p>	<p>Студент демонструє вміння пошуку інформації з різних носіїв, але потребує спонукань, вміння відбору інформації та використання власних знань в ході навчальної діяльності утруднено, потребує постійного супроводу. Студент знає:має фрагментарні знання про галузі спеціальної педагогіки і неякісно їх характеризує; називає основні вимоги щодо морально-етичного поведіння педагога-дефектолога, але в розкритті їх потребує значної допомоги викладача; знає складові структури діяльності спеціального педагога та може схарактеризувати деякі із них . Утруднюється в розкритті специфіки діяльності спеціального педагога і навіть при допомозі робить це на низькому рівні. На основі одержаних знань і власного досвіду поверхнево висвітлює структуру ЗВО, називає форми організації занять у ЗВО, але їх характеристика потребує допомоги, в основному виявляє розуміння сутності ступневості вищої педагогічної освіти в Україні. Студент вміє: намагається використовувати фахову термінологію в практичній діяльності, але потребує допомоги і контролю; професійним дискурсом володіє на низькому рівні; називає вимоги щодо морально-етичного поведіння педагога- дефектолога та пояснює деякі з них, але потребує уточнюючих питань; характеризує сутність спеціально-педагогічного супроводу з допомогою викладача. Здобувач не завжди об'єктивно оцінює власні особистісні та професійні якості, намагається аналізувати та порівнювати, але припускається помилок, потребує допомоги при обрані напрямів саморозвитку. Студент володіє державною мовою і спрямований на використання її при відповідях, але фахова термінологія збідніла, а професійна лексика утруднена. Фахові знання із суміжних дисциплін практично не використовує, презентує опанований матеріал скуто, на низькому рівні. Усні відповіді відрізняються</p>

	невпевненістю, не повні, не аргументовані, самостійно власні висновки робити не вміє. Студент фрагментарно володіє навчальним матеріалом і науково-понятійним апаратом.
Незадовільно (35-59 FX)	Студент не демонструє уміння самостійного пошуку інформації, уміння її відбору та потребує постійного супроводу. Студент має фрагментарні, не систематизовані знання професійного спрямування, а саме: про галузі спеціальної педагогіки і їх характеристику. Студент називає окремі види діяльності спеціального педагога, сутність корекційно-педагогічного супроводу та специфіку педагогічної діяльності педагога-дефектолога характеризує частково зі значною допомогою. Здобувач поверхнево висвітлює структуру ЗВО, називає деякі форми організації занять у ЗВО, але не здатен їх схарактеризувати, розуміння сутності ступневості вищої педагогічної освіти в Україні не виявляє. Студент вміє: використовує окремі професійні терміни в практичній діяльності, але недоречно і не може пояснити їх сутність, професійним дискурсом не володіє; називає вимоги щодо морально-етичного поведіння педагога в загалі, але не може їх схарактеризувати; сутність спеціально-педагогічного супроводу розкриває з допомогою викладача. Власні особистісні та професійні якості оцінити не в змозі, висновків щодо напрямів саморозвитку не робить. Студент використовує державну мову при спілкуванні, але фахова термінологія та професійна лексика утруднена та зубожіла, інтеграція знань відсутня, застосовувати фахові знання із суміжних дисциплін не вміє. Студент володіє навчальним матеріалом і науково-понятійним апаратом на низькому рівні, усні відповіді фрагментарні, не аргументовані, власні висновки робити не вміє потребує постійної допомоги та спонукання.

Розподіл балів, які отримують студенти за результатами поточного і підсумкового контролю

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота, контрольні роботи тощо)			ІНДЗ	Сума
Модулі	Бали	Разом		
Тема 1. Сутність, функції, структура педагогічної професії	0 - 10	0-34	0-10	0-100
Тема 2. Становлення і розвиток спеціальної педагогіки	0-12			
Тема 3. Підготовка вчителя-дефектолога у ЗВО	0 - 12			
Тема 4. Особливість	0-12	0 -24		

професійної діяльності спеціального педагога		
Тема 5. Морально-етичний контент спеціально-педагогічної діяльності	0 - 12	
Тема 6. Особистість учителя-дефектолога та вимоги до неї	0 -10	0 - 32
Тема 7. Рівні професійної підготовки спеціального педагога. Професійна рефлексія, професійне вигорання.	0 - 12	
Контрольна робота	0-10	
- - -		0-90

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Мазоха Д.С. На шляху до педагогічної професії (Вступ до спеціальності): навчальний посібник. К.:Центр навчальної літератури, 2022. 170 с.
2. Мекаренко Л.Щербакова К. Вступ до спеціальності:навч.-методичн.посібник. Львів «Науковий світ», 2021. 215 с.
- 3.Фіцула М.М. Вступ до педагогічної професії: навч.посібник. Тернопіль: «Навчальна книга Богдан», 2019. 168 с.
4. UNESCO. *Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and Education – All Means All*. Paris: UNESCO Publishing, 2020.

Допоміжна

- 1.Герасимова О. В. Підготовка майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності в умовах Нової української школи. Педагогічне Криворіжжя: Педагогічний альманах. 2022. С. 46–49.
2. Гончарова Н. М. Формування міждисциплінарної компетентності логопеда в умовах інклюзивної освіти. Інклюзивна освіта: досвід і перспективи розвитку. Київ, 2021. С. 115–121.
3. Мартинчук О.В.Підготовка фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовище. К., 2020.430 с.

4. Начинова О., Гурін Р. Педагогічне мислення, як складова особистої зрілості майбутніх учителів. Вінниця, ВДПУ імені Михайло Коцюбинського, 2021. С.73-78.
5. Начинова О. Характеристика особистісної допрофесійної підготовленості майбутніх учителів різних педагогічних спеціальностей // Інноваційна педагогіка.- випуск 81, том 2.- 2025. - С. 94-98 DOI: [https:// doi.org /10.32782/2663-6085/2025/81.2.19](https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/81.2.19)
6. Начинова О., Форостян О. Специфіка роботи спеціального педагога в умовах інклюзивної та спеціальної освіти: виклики та перспективи. // Інноваційна педагогіка.- випуск 86, том 2 - 2025.
7. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю :вибрані твори: У 5-ти т.Т.2. К., 2018. 320с.
8. American Speech-Language-Hearing Association (ASHA). Guidelines for Speech-Language Pathology Services for Adults. URL: <https://www.asha.org/practice/> (дата звернення: 01.10.2025).

Інформаційні ресурси

1. Особлива дитини: навчання і виховання. Науковий, навчальний, інформаційний періодичний журнал інституту спеціальної педагогіки НАПН України м. Київ.
Режим доступу : www.pedpresa.com.ua
2. Нова українська школа. Веб-ресурс НУШ. nus.org.ua/ -
3. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт.
URL : <http://www.mon.gov.ua>
4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний сайт
URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Одеська національна наукова бібліотека : офіційний сайт.
URL : <http://odnb.odessa.ua/>.
6. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт.
URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>
7. Банколл К. Як навчатись в університеті. Практичне керівництво по курсу академічного навчання. Перекл з англ. (Електроний ресурс) Код доступу: <https://studfile.net|preview|2303152>
8. Професійна підготовка фахівця спеціальної освіти в умовах сьогодення. Шеремет М., Супрун Д., Кондукова С. (Електроний ресурс) Код доступу: <https://fkpp.npu.edu.ua|konferentsii>
9. Тенденції професійної підготовки фахівців спеціальної освіти в системі вищої школи. Синьов В., Супрун Д., Шеремет М. (Електроний ресурс) Код доступу: [https://doi.org|10.31392|NPU-VOU.2020.1\(76\).05](https://doi.org|10.31392|NPU-VOU.2020.1(76).05)
10. Психологічний портал України. Статті та дослідження з педагогіки та логопедії. – Режим доступу: <https://www.psychology.org.ua>

